

แผนงาน	สร้างสมดุลของการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพ
กิจกรรม	สร้างและรวบรวมองค์ความรู้ทางด้านพืช
โครงการ	รวบรวมกล้วยไม้ไทยในภาคเหนือ เพื่อการอนุรักษ์พันธุกรรมนอกถิ่นอาศัย
หน่วยงานรับผิดชอบ	สำนักปลูกบำรุง
ผู้รับผิดชอบโครงการ	นายสันติ วัฒนฐานะ ลูกจ้างโครงการ

1. หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยนับเป็นศูนย์กลางการกระจายพันธุ์ของกล้วยไม้ป่าแหล่งหนึ่งของโลก โดยพบประมาณ 1,200 ชนิด ทุกชนิดถูกจัดให้เป็นพืชอนุรักษ์ แต่เนื่องจากนิยมนำมาปลูกเลี้ยงเพื่อประดับและการค้าอย่างแพร่หลาย จึงถูกนำออกจากแหล่งกำเนิดธรรมชาติเป็นจำนวนมาก ประกอบกับพื้นที่ป่าที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยลดลง ทำให้กล้วยไม้ป่าหลายชนิดหายากขึ้นหรือสูญพันธุ์ไปจากธรรมชาติ ทั้งที่ยังไม่ทราบถึงข้อมูลเบื้องต้น ที่จะเป็นพื้นฐานในการจัดการทรัพยากรของชาติอย่างยั่งยืน

การศึกษาวิจัยกล้วยไม้ป่าในพื้นที่ และการนำตัวอย่างต้นไปอนุรักษ์นอกถิ่นอาศัย (ex situ conservation) จึงเป็นวิธีที่ควรกระทำอย่างเร่งด่วน อันจะได้มีพันธุกรรมสำรองจากแหล่งธรรมชาติ ดังเช่น หากเกิดโรคระบาดจนทำให้ประชากรในพื้นที่ตายหายไป จะได้มีพันธุกรรมที่ได้ทำการรวบรวมไว้นอกถิ่น และสามารถนำกลับคืนสู่แหล่งธรรมชาติเดิมได้เพื่อรักษาสมดุลย์ทางระบบนิเวศให้คงอยู่ต่อไป

นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ที่กำลังถูกคุกคาม เนื่องจากการขยายพื้นที่ทำกิน ซึ่งเคยมีกล้วยไม้อาศัยอย่างหนาแน่น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะทำให้พันธุกรรมของกล้วยไม้แต่ละชนิดสูญหายไปจากแหล่งที่อยู่เดิม ทั้งที่ยังมิได้นำมาใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

สวนพฤกษศาสตร์มีบทบาทในการอนุรักษ์พันธุกรรมนอกถิ่นอาศัย รวมทั้งศึกษาวิจัยอันจะมุ่งไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงสมควรที่จะทำการอนุรักษ์พันธุ์และรวบรวมข้อมูลทางนิเวศวิทยาและชีววิทยาของกล้วยไม้ในภาคเหนือ ซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการนำกล้วยไม้ออกจากแหล่งธรรมชาติมาก และพื้นที่ป่ากำลังถูกคุกคาม

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อรวบรวมพันธกรรมกล้วยไม้ในภาคเหนือของประเทศไทย ทั้งข้อมูล ชนิดพันธุ์ ถิ่นที่อยู่อาศัย และระบบนิเวศของกล้วยไม้ที่ศึกษา

2.2 เพื่อนำเข้าฐานข้อมูลกล้วยไม้

2.3 เพื่อศึกษาแนวทาง การฟื้นฟู กล้วยไม้ป่าที่มีอยู่ในธรรมชาติ

3. เป้าหมายและตัวชี้วัด

เป้าหมาย	ตัวชี้วัด
1. รวบรวมกล้วยไม้ที่ได้จากการสำรวจ 60 ชนิด ต่อปี จำนวน 120 ตัวอย่าง (หลายแหล่งพันธกรรม)	1. มีกล้วยไม้จากการสำรวจเพิ่มเข้ามา 60 ชนิด ต่อปี จำนวน 120 ตัวอย่าง (หลายแหล่งพันธกรรม)
2. กล้วยไม้หายาก ใกล้สูญพันธุ์ หรือถูกคุกคามอย่างน้อย 5 ชนิด	2. กล้วยไม้หายาก ใกล้สูญพันธุ์ หรือถูกคุกคามอย่างน้อย 5 ชนิด
3. รวบรวมต้นพันธุ์อย่างน้อย 120 ตัวอย่าง ต่อปี	3. รวบรวมต้นอย่างน้อย 120 ตัวอย่าง ต่อปี

หมายเหตุ จำนวนชนิดต่อปีสามารถซ้ำกันได้ เนื่องจากการรวบรวมเน้นที่พันธกรรม หน่วยนับหนึ่งตัวอย่างคือ หนึ่งชนิดต่อหนึ่งประชากร

4. ความสอดคล้องและความสัมพันธ์กับยุทธศาสตร์และแผน

พัฒนาการศึกษา วิจัย อนุรักษ์ และรวบรวมพรรณไม้ให้สู่ระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

5. กิจกรรมของโครงการ

5.1 กิจกรรมของโครงการต่อเนื่อง

กิจกรรม	หน่วยนับ	ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ	ประมาณการล่วงหน้า		
		2551	2552	ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ
		แผน	แผน	2553	2554	2553
				แผน	แผน	แผน
1. สำรวจและรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ในพื้นที่ธรรมชาติ	ชนิด	-	60	60	-	-
2. รวบรวมต้นตัวอย่าง	ต้น	-	120	120	-	-
3. รายงานผลความก้าวหน้า	ครั้ง/ฉบับ	-	4/1	4/1	-	-
4. จัดทำเอกสารผลงาน	เรื่อง	-	-	1	-	-

5.2 กิจกรรมการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2552

กิจกรรม	เป้าหมาย	ปีงบประมาณ 2552											
		ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
1. สํารวจและรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ในพื้นที่ธรรมชาติ	60				10	10			20		20		
2. รวบรวมต้นตัวอย่าง	120				20	20			40		40		
3. รายงานความก้าวหน้า	4/1			1/-			1/-			1/-			1/-

6. ระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุด

ต่อเนื่อง 2 ปี (1 ตุลาคม 2551 – 30 กันยายน 2553)

7. พื้นที่ดำเนินการ

ภาคเหนือของประเทศไทย

8. ความพร้อมโครงการและการคำนวณผลตอบแทนของโครงการ

- ดำเนินการได้ทันที
- อยู่ระหว่างการเตรียมความพร้อม (ระบุ) _____
- ยังไม่ได้เตรียมการ

9. แนวทางการดำเนินงาน

- 10.1 สํารวจและรวบรวมพันธุ์กล้วยไม้ในพื้นที่ธรรมชาติ
- 10.2 รวบรวมต้นตัวอย่าง
- 10.3 จัดทำเอกสารผลงาน
- 10.4 รายงานผลความก้าวหน้า

10. การวางระบบการติดตามและประเมินผล

รายงานผลการดำเนินงานทุกเดือน

11. ตัวชี้วัดและแนวทางติดตามประเมินผลสำเร็จ

ตัวชี้วัด	แนวทางติดตามประเมินผลสำเร็จ
1. มีกล้วยไม้จากการสำรวจเข้ามา 120 ตัวอย่างต่อปี	- รายงานผลการสำรวจกล้วยไม้
2. มีกล้วยไม้หายาก ใกล้สูญพันธุ์ หรือถูกคุกคามได้รับการนำมาจัดปลูกอย่างน้อย 5 ชนิด	- รายงานผลการจัดปลูกกล้วยไม้หายาก
3. มีต้นตัวอย่างกล้วยไม้ 200 ตัวอย่าง	- รายงานผล

12. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ประเทศไทยมีศูนย์ข้อมูลและแหล่งรวบรวมกล้วยไม้ไทยที่ดีอีก 1 แหล่ง